

УДК 355.4

К. О. Протасенко

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК ТА АНАЛІЗ ЙОГО ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ

Проаналізовано існуючі визначення поняття “інформаційне забезпечення”. Запропоновано визначення інформаційного забезпечення внутрішніх військ та його склад. Окреслені основні проблемні питання стосовно інформаційного забезпечення внутрішніх військ.

Постановка проблеми. Діяльність внутрішніх військ (ВВ) щодо забезпечення внутрішньої безпеки держави в сучасних умовах потребує швидкого та дієвого реагування на зміну обстановки. Рациональне використання сил та засобів військ для адекватного реагування на швидкоплинні зміни обстановки, ефективність виконання покладених завдань значною мірою залежать від чіткого управління, прийняття виважених управлінських рішень та організації їх виконання. У свою чергу інформаційне забезпечення ВВ, що здійснюється для досягнення необхідного рівня управління військами, підпорядковано меті підвищення ефективності їх функціонування.

В сучасному світі, насиченому інформаційними потоками, виграє той, хто їх формує і вміє регулювати відповідно до своїх інтересів. Таким чином, ефективне всебічне інформаційне забезпечення набуває дедалі більшої ваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання стосовно ролі інформації, розвитку інформатизації, забезпечення інформаційної безпеки, удосконалення інформаційного забезпечення певною мірою висвітлені у працях вітчизняних та зарубіжних учених. Безпосередньо інформаційне забезпечення розглядали В. Авер'янов, В. Плішкін, Н. Корчакова та деякі інші науковці.

Відаючи належне розробкам вітчизняних і зарубіжних учених та спеціалістам у сфері формування інформаційного забезпечення, слід зазначити, що в питаннях стосовно розвитку інформаційного забезпечення внутрішніх військ залишається чимало невирішених проблем, які потребують детального аналізу.

Метою статті є визначення поняття “інформаційне забезпечення внутрішніх військ” та його складників, окреслення основних проблемних питань.

Виклад основного матеріалу. Ще у давнину полководці, мислителі відзначали важливість інформаційного забезпечення – використання інформації для досягнення перемоги. У творах та

діяльності західних полководців і воєнних начальників (зокрема, Наполеона, Клаузевіца, Жофа), російських (наприклад, Суворова, Кутузова, Мілютіна, Міхневича) та інших є чимало повчального щодо використання інформації для досягнення поставленої мети [1].

Інформаційний супровід воєнних кампаній проводився і країнами Антанти, які поставили нові технології на “офіційний” ґрунт. Спеціалізовані пропагандистські підрозділи були створені у Великій Британії та США. Діяли вони таємно, залучаючи до співпраці рекламні компанії, і в основному виготовляли листівки та поширювали потрібну інформацію у пресі. Такі функції виконувало, зокрема, британське бюро пропаганди Чарльза Мастермана в роки Першої світової війни [2].

Особливого значення інформаційне забезпечення набуває у ХХ ст., коли газети, радіо, а потім і телебачення стають справді засобами масової інформації, а поширювана через них інформація – дійсно масовою. У 20-х роках США вели радіопередачі на регіони своїх “традиційних інтересів” – країни Латинської Америки, Великобританія – на свої колонії, Німеччина, яка домагалася перегляду умов Версальського миру, – на німців Померанії і Верхньої Сілезії у Польщі, судетів – у Чехії. У 30-ті роки, на думку американського соціолога Сіпмана, “жодна з політичних криз не обходилася без акомпанементу радіо. Громадянська війна в Іспанії, боротьба Китаю з Японією, мюнхенська криза – усе це було відображено в нових, скрипучих симфоніях на коротких хвилях” [3].

На сьогодні інформаційний супровід бойових дій відпрацьовано до автоматизму, що добре ілюструють воєнні кампанії у Перській затоці та колишній Югославії, кампанії Росії у Чечні, нинішня боротьба з тероризмом в Афганістані та ін.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується постійно зростаючою роллю інформаційної сфери, що являє собою сукупність інформації, інформаційної інфраструктури, суб'єктів, що здійснюють збирання, формування,

поширення і використання інформації, а також системи регулювання суспільних відносин, які при цьому виникають [4].

Від повноти, своєчасності та достовірності інформації, яка використовується при прийнятті управлінських рішень, значною мірою залежить ефективність управління.

Що ж таке інформаційне забезпечення?

У словнику [5] поняття “забезпечення” визначається як:

– дія за значенням постачати щось у достатній кількості, задовольняти у якихось потребах, створювати надійні умови для здійснення чогонебудь, гарантувати щось, а також зберігання, виконання чогось, що гарантує здійснення того чи іншого процесу;

– матеріальні засоби до існування;

– сукупність математичних, програмних, мікропрограмних, апаратурних засобів, спрямованих на автоматичну обробку даних за допомогою цифрових обчислювальних машин і пристроїв.

Коли говорять про якесь часткове забезпечення управління, вказуючи на його конкретний якісний аспект (наприклад інформаційний), то мають на увазі передусім комплекс засобів, умов і дій, що гарантують нормальне проходження управлінських процесів.

У згаданому словнику знаходимо таке визначення інформаційного забезпечення: “забезпечення необхідною інформацією, організація банків даних” [5].

У вузькому розумінні інформаційне забезпечення – інформування громадськості щодо політики, яка проводиться, та підтримка розвитку інформаційної інфраструктури, метою якої є формування інформаційних каналів та передача інформації. При цьому не враховується те, що із науково-технічним прогресом постійно зростає і важливість питань інформаційної безпеки громадянина, суспільства, держави, яка характеризується ступенем захищеності інформаційних ресурсів, і як наслідок – стійкістю головних сфер життєдіяльності у відношенні до небезпечних інформаційних впливів.

Інформаційне забезпечення у більш широкому розумінні – це вплив на свідомість, формування певних світоглядів, забезпечення громадської підтримки чи невідтримки певних процесів [6]. У такому визначенні немає технологічної складової. Без інформаційних технологій неможливо налагодити ефективну взаємодію, а також належним чином підвищити ефективність та якість вироблення і прийняття рішення, вчасно виявити управлінську помилку.

І навпаки, деякі дослідники приділяють більше уваги технічним питанням, що пов’язуються насамперед з повільним упровадженням в управлінську практику інформаційних технологій та недостатнім використанням усіх можливостей сучасної обчислювальної техніки, засобів зв’язку тощо [7].

Для визначення інформаційного забезпечення саме внутрішніх військ згадаємо, що вони входять до системи Міністерства внутрішніх справ України і виконують специфічні завдання згідно із законом [8].

У науковій літературі доволі повне визначення інформаційного забезпечення в управлінні органами внутрішніх справ полягає в тому, що це поняття відображає комплекс взаємопов’язаних методів, заходів і засобів (науково-методичного, соціально-політичного, техніко-економічного й організаційно-правового характеру), які реалізують створення і функціонування технології процесів збирання, передавання, оброблення, зберігання та видачі (відображення), а також використання інформації з метою здійснення ефективної діяльності органів внутрішніх справ у сфері охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю [9].

Поняття “інформаційне забезпечення” більше відповідає значенню забезпечення відповідних організаційно-функціональних характеристик системи управління за рахунок, по-перше, сукупності інформації, що отримується підрозділами, які спеціально займаються збиранням даних; по-друге, – діяльності, що пов’язана із засобами збирання, реєстрації, передавання, зберігання, оброблення та подання інформації.

Обидва значення поняття інформаційного забезпечення нерозривні. Отже, можна визнати, що інформаційне забезпечення системи управління – це поєднання всієї використовуваної у ній інформації, специфічних засобів і методів її оброблення, а також діяльності фахівців з її ефективного вдосконалення та використання.

Інформаційне забезпечення охоплює систему руху і перетворення інформації, включаючи класифікаційні переліки всіх даних, методи їх кодування, зберігання та передачі. Розроблення інформаційного забезпечення спрямоване на використання технічних засобів управління для постачання необхідної інформації відповідним органам управління з метою організації, по-перше, безперервного процесу збирання, опрацювання, зберігання і пошуку інформації, а також передачі її на різні рівні управління; по-друге, – високої надійності та вірогідності

інформації відповідно до встановлених вимог щодо збирання й опрацювання на кожному рівні управління [10].

Крім поняття “інформаційне забезпечення” використовують також поняття “інформаційно-аналітичне забезпечення”, яке відбиває типи й інтенсивність інформаційних потоків, ступінь та форму врахування громадської думки, рівень роботи довідково-інформаційних підрозділів, наявність або відсутність автоматизованих систем пошуку інформації [11].

Узагальнюючи, інформаційне забезпечення внутрішніх військ можна визначити як комплекс взаємопов'язаних методів, заходів і засобів (науково-методичного, соціально-політичного, техніко-економічного й організаційно-правового характеру), які реалізують створення і функціонування технології процесів збирання, передавання, оброблення, зберігання та видачі (відображення), а також використання інформації з метою здійснення ефективної діяльності, та включає:

– діяльність щодо забезпечення фактичними даними управлінських структур внутрішніх військ;

– сукупність методів і засобів, які забезпечують інформаційні процеси у військах;

– комунікації з громадськістю, діяльність засобів масової інформації стосовно внутрішніх військ, які не тільки подають великий масив інформації, але й формують на її основі громадську думку, що впливає на управлінські рішення;

– використання інформаційних технологій та захист інформації для забезпечення діяльності ВВ.

Щодо складу інформаційного забезпечення у дослідників ще немає єдиної думки. Зокрема, представники теорії інформації розуміють інформаційне забезпечення як сукупність методів і засобів, що забезпечують функціонування інформаційних процесів. Розробники у галузі проектування та експлуатації сучасних обчислювальних систем поняття інформаційного забезпечення інтерпретують як сукупність єдиної системи класифікації й кодування техніко-економічної інформації, уніфікованих систем документації і масивів інформації, що визначеним способом організовані й описані за допомогою технічних засобів, які використовуються для обслуговування користувачів різної відомчої належності. Інколи інформаційне забезпечення зводиться лише до запровадження комп'ютерних технологій, тобто комп'ютеризації – насичення структур комп'ютерною технікою та типовими комп'ютерними продуктами, а також створення локальних комп'ютерних мереж [12].

Інформаційне забезпечення внутрішніх військ складається із таких основних елементів, як:

забезпечення органів управління та військ інформацією, що потрібна для виконання службово-бойових завдань;

інформування про діяльність ВВ;

міжнародне співробітництво в межах їх компетенції;

організація взаємодії;

морально-психологічне виховання особового складу;

організаційні структури, що забезпечують збирання, оброблення, збереження, поширення, пошук і передавання інформації, та система зв'язку військ;

забезпечення інформаційної безпеки діяльності внутрішніх військ.

Кожний елемент є необхідним складником інформаційного забезпечення. Неповне здійснення інформаційного забезпечення, зведення його тільки до певних елементів та ігнорування інших значно обмежує ефективність.

Проблеми інформаційного забезпечення значною мірою залежать від таких його важливих складників, як: технічна база; якісні і кількісні характеристики інформаційних ресурсів, які залучаються до опрацювання; стан інформаційних технологій уречевлення цих ресурсів для потреб управлінської діяльності; стан методичного забезпечення аналітичного опрацювання джерел, інтелектуальний потенціал фахівців [13].

Актуальність постановки і вирішення питань стосовно інформаційного забезпечення внутрішніх військ обумовлюється постійно зростаючим розривом між існуючими можливостями військ та необхідністю підвищення ефективності їх діяльності в сучасних умовах, якнайшвидшим пристосуванням до змін у середовищі безпеки, збалансуванням з можливими ресурсами держави, а також спроможністю виконання нових завдань, що впливають із політики безпеки і оборони.

Серед об'єктивних факторів, які зумовлюють цей розрив, такі: постійне зростання значення інформаційних ресурсів для всіх сторін життєдіяльності військ; фрагментарна побудова інформаційних мереж та комунікаційних зв'язків, що не дозволяє налагодити ефективний обіг інформації; помітне відставання України від провідних держав світу в галузі створення і запровадження сучасних інформаційних технологій, вимушене широке використання закордонних програмно-технічних засобів обміну інформацією; уразливість інформаційної інфраструктури для зовнішнього несанкціонованого втручання, відсутність

комплексних теоретичних досліджень з формування її технологічної основи; відсутність єдиної системи поглядів на реалізацію інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки держави, через що інформаційна політика залишається безадресною, тому реалізується безсистемно та непослідовно, що негативно позначається на процесах інформаційного забезпечення; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або випереджаючої інформації; недостатній рівень моніторингу за інформацією про внутрішні війська, що не дозволяє своєчасно виявити факт інформаційного впливу, нейтралізувати його та швидко відновити втрачені функції системи; невіршеність питання забезпечення високоосвіченими кадрами; постійна організаційно-технологічна трансформація інформаційного простору, що безпосередньо обмежує можливості інформаційного забезпечення тощо.

Потенційний резерв для вирішення завдань з подолання зазначеної невідповідності міститься у подальшому розвитку теорії, удосконаленні та впровадженні у практику діяльності ВВ сучасних науково-обґрунтованих методів та напрямів організації інформаційного забезпечення.

Формулювання завдань, їх розподіл відповідно до можливостей та характеру, визначення необхідного рівня забезпечення, координація зусиль та безперервне управління, комплексність та послідовність, застосування поточного оцінювання та перспективного планування – пріоритети системи інформаційного забезпечення внутрішніх військ.

Висновки

Незважаючи на важливість інформаційного забезпечення, до цього часу немає нормативного визначення цього поняття, а також його місця у структурі системи забезпечення діяльності ВВ.

Інформаційне забезпечення внутрішніх військ – комплексне поняття, що складається з певної кількості основних елементів, кожен з яких є необхідним складником інформаційного забезпечення і значно впливає на його ефективність.

Аналіз стану та проблем інформаційного забезпечення ВВ свідчить про нагальну потребу обґрунтування актуальних напрямів підвищення їх ефективності з метою якнайшвидшого пристосування військ до змін у середовищі безпеки, а також удосконалення діяльності ВВ,

набуття ними здатності до виконання нових завдань, що впливають з політики безпеки і оборони України.

Список використаних джерел

1. Гуріна Н. Інформаційне протиборство – один з головних напрямків політики сучасних міжнародних відносин // Схід. – 2004. – № 1. – С. 54–57.
2. <http://www.socd.univ.kiev.ua/PUBLICAT/SOC/POLCOM/content.htm>
3. Аргументы и факты. – 1984. – № 40. – С. 7.
4. Богданович В. Ю. Інформаційна безпека України та шляхи її забезпечення. Ч. 1: Основні засади забезпечення інформаційної безпеки України: Навч. посіб. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 100 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови // <http://www.slovyk.net>
6. Корчакова Н. Стихійно-послідовний інформаційний процес сьогодні. Яким він має бути завтра? (проблеми інформаційного забезпечення) // Український регіональний вісник. – 2002. – № 42. – С. 14.
7. Мацюк В. Я. Використання інформаційного ресурсу підрозділами податкової міліції для прийняття управлінського рішення: Дис...канд. юр. наук / НАДПСУ. – К.: Ірпінь, 2004. – 205 с.
8. Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України: Закон України від 26.03.1992 р. № 2235-ХІІ // Відомості Верхов. Ради. – 1992. – № 29. – Ст. 397.
9. Полежаев А. П., Савелий М. Ф., Швеєц Н. Я. Технические средства и системы управления в органах внутренних дел. – М., 1986. – С. 13.
10. Авер'янов В. Б. Державне управління в Україні: Навч. посіб. – К.: Автори, 1999. – 435 с.
11. Державне управління: теорія і практика: Наук. видання. Кол. авт.: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк та ін.; За заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.
12. Куліш А. Напрямки вдосконалення інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України // Форум права. – 2006. – № 3. – С. 72–76.
13. Замаруєва І., Ленков С., Рось А. Державне та військове управління як об'єкт інформаційної боротьби // Наука і оборона. – 2007. – № 3. – С. 28–34.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2008 р.